

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

GIREDI YA 12

XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA (HL)

PAPILA RA 3 (P3)

HUKURI 2008

MEMORANDAMU

TIMARAKA: 100

Papila leri ri na 18 wa tipheji.

(TAFULA LERI NGA TIRHISIWAKA NI RHUBIRIKI)
Xiletelo xa maavelo ya timaraka ni giridi yo kombisa vuswikoti.
Ririmini ra le Kaya ni Ririmini ro Engetela ro Sungula.

A: MAAVELO YA TIMARAKA

Swiletelo swa leswi xopaxopiwaka	Xiyenge xa A 50 wa timaraka	Xiyenge xa B 30 wa timaraka	Xiyenge xa C 20 wa timaraka
Vundzeni	20	12	08
Ririmini na matirhiselo ya rona	20	12	08
Xivumbeko	10	06	04

Eka xivumbeko ku fanele ku langutiwa leswi landzelaka:

1. Ntsengo wa marito.
2. Xivumbeko lexi faneleke (xikombiso: xitsalwana/n'wangulano/memorandamu/papila/khadi).
3. Nhlokomhaka.
4. Nkunguhato.

B: GIRIDI YO KOMBISA VUSWIKOTI

Nhlamuselo ya vuswikoti	Khodi ya vuswikoti	Tiphesente	50 wa timaraka	30 wa timaraka	20 wa timaraka	12 wa timaraka	10 wa timaraka	08 wa timaraka	06 wa timaraka	04 wa timaraka
Vuswikoti bya le henhla ngopfu	7	80 – 100	40 – 50	24 – 30	16 – 20	10 – 12	08 – 10	06 – 08	05 – 06	03 – 04
Vuswikoti bya le henhla	6	70 – 79	32 – 39	21 – 23	14 – 15	08 – 09	07	05	04	
Vuswikoti bya le henhlanyana	5	50 – 59	25 – 31	15 – 20	10 – 13	06 – 07	05 – 06		02	
Vuswikoti bya le xikarhi	4	40 – 49	20 – 24	12 – 14	08 – 09	04 – 05	04	04		03
Vuswikoti byo enela	3	30 – 39	15 – 19	09 – 11	06 – 07	03	03	03		02
Vuswikoti bya madyondza	2	20 – 29	10 – 14	06 – 08	04 – 05	02	02		01	
Vuswikoti byo ka byi nga fikelelangi	1	0 – 28	00 – 09	00 – 05	00 – 03	00 – 01	01	00 – 02		01

RHUBIRIKI YO AVA TIMARAKA: GIREDI YA 12

		Vuswikoti bya le henhla ngopfu 7	Vuswikoti bya le henhla 6	Vuswikoti bya le henhlanyana 5	Vuswikoti byo amukeleka 4	Vuswikoti byo enela 3	Vuswikoti bya madyondza 2	Vuswikoti byo ka byinga fikelelangi 1
XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA RHUBIRIKI YO LAWULA RK-(HL) XIYENGE XA A: SWITSALWANA 50 WA TIMARAKA	RIRIMINI MATRHISELO YA YARONA	<ul style="list-style-type: none"> – Ririmini ni mahikahatelo swi tirhisiwile hi ndlela leyi vuyerisaka. Ririmini ro gega ri tirhisiwile hi nkhaqato wa le henhla swinene. – Mahlawulelo ya marito ya tirhisiwile hi nkhaqato naswona ya vupfile. – Swivulwa na tindzimana swi vumbiwile hi ndlela ya vuthari. – Xitayili, thoni na rhejisitara swi fambelana ni nhlokohmaka swinene. – Xitshuriwa xi andlariwile hi ndlela ya kahle yo pfumala swihoxo ku kombisa leswaku xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa. – Vulehi bya xitshuriwa byi fambelana na swilaveko swa nhlokohmaka. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ririmini ni mahikahatelo swi tirhisiwile hi nkhaqato ririmini ro gega ri tirhisiwile hi mfanelo. – Mahlawulelo ya marito ya tirhisiwile hi tindlela to hambanahambana naswona ya tirhisiwile hi ndlela ya vutshila. – Swivulwa na tindzimana swi na nkholukelano naswona swi tirhisiwile hi tindlela to hambanahambana. – Xitayili, thoni na rhejisitara swi fambelana hi nkhaqato na nhlokohmaka. – Xitshuriwa xi andlariwile hi ndlela yo pfumala swihoxo ku kombisa leswaku xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa. – Vulehi bya xitshuriwa hi lebyi faneleke. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ririmini ni mahikahatelo swi tala ku tirhisiwa hi nkhaqato. – Mahlawulelo ya marito ya fambelana ni xitshuriwa lexi tumbuluxiweke. – Swivulwa na tindzimana swi andlariwile hi ndlela ya kahle. – Xitayili, thoni na rhejisitara swi fambelana na nhlokohmaka. – Xitshuriwa xi tala ku pfumala swihoxo ku kombisa leswaku xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa. – Vulehi bya xitshuriwa hi lebyi faneleke. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ririmini leri tirhisiwaka hi lero olova naswona mahikahatelo ya amukeleka. – Mahlawulelo ya marito ya amukeleka. – Swivulwa na tindzimana swi nga ha va na swihoxo eka swiphemu swin'wana kambe mongo wa xitshuriwa wu va wa ha twisiseka. – Xitayili, thoni na rhejisitara aswi na nkayiveloo wa nhlangano wa miehleketo. – Xitshuriwa xi ha ri na swihoxo switsongo hambiloko xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa. – Vulehi bya xitshuriwa hi lebyi faneleke. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ririmini leri tirhisiwaka rae kayivelanyana naswona mahikahatelo ya tala ku va ni swihoxo. – Mahlawulelo ya marito hi lama ya ntoloveloo. – Swivulwa na tindzimana swi na swihoxo kambe mongo wa xitshuriwa wa ha twisiseka. – Xitayili, thoni na rhejisitara aswi na nkayiveloo wa nhlangano wa miehleketo. – Xitshuriwa xi na swihoxo swo tala hambiloko xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa. – Xitshuriwa xi lehe / kome ngopfu. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ririmini ni mahikahatelo swi na swihoxo swo tala. – Mahlawulelo ya marito ya kayivela. – Swivulwa na tindzimana swi andlariwile hi ndlela ya madyondza. – Xitayili, thoni na rhejisitara swi fambelani ni nhlokohmaka. – Xitshuriwa xi talele hi swihoxo hambiloko xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa. – Xitshuriwa xi lehe / kome ngopfu. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ririmini ni mahikahatelo swi na swihoxo swo tala. – Mahlawulelo ya marito ya hoxekile. – Swivulwa na tindzimana swi hlangahlanganile kambe malongoloxelo ya swona ya hava nkholukelano. – Xitayili, thoni na rhejisitara swi na swihoxo eka swiphemu hinkwaswo leswi tirhisiwaka. – Xitshuriwa xi talele ngopfu hi swihoxo hambiloko xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa. – Xitshuriwa xi lehe / kome ku tlula mpimo.

VUNDZENI		7	6	5	4	3	2	1
Vuswikoti bya le henhla ngopfu -Vundzeni i byo hlawuleka swinene, no kombisa vutitumbuluxeri bya xiymo xa le henhla. -Miehleketo yi na nthontlo naswona yi vupfile. -Mavumbelo ya nhlokomhaka ya na nkhalukelano wa miehleketo. Vuxokoxoko bya mahungu byi andlariwile hi vuenty no tlhavula. -Vundzeni byi kombisa ku lemuka matirhiselo ya ririmini hi vuxoperi. -Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandalelo ya xitsalwana yo khulukelana no pfumala svihoxo.	khodi ya 7 80-100%	40 – 50	38 – 42	35 – 39				
Vuswikoti bya le henhla -Vundzeni i byo hlawuleka, no kombisa vutitumbuluxeri. -Miehleketo yi kombisa vutshila byo eheketa naswona ya mahungu yo tsakisa. -Vuxokoxoko bya mahungu byi andlariwile hi ndlela yo khulukelana na nhlangano wa miehleketo. -Vundzeni byi kombisa ku lemuka ntikelo wa matirhiselo ya ririmini hi vuxoperi. -Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandalelo ya xitsalwana lexi kombisaka vutshila.	khodi ya 6 70-79%	38 – 42	35 – 39	33 – 37	30 – 34			

Vuswikoti bya le henhlananya -Vundzeni bya twisiseka na ku va na nhlangano wa miehleketo lowu nga henhlananya. -Miehleketo ya tsakisa naswona ya khorwisa. -Vuxokoxoko byo tala lebyi tumbuluxiweke biy fambelana na nhlokomhaka. -Vumbhoni byo kota ku lemuka matirhiselo ya ririmini hi vuxoperi byi le rivaleni. -Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandlalelo ya xitsalwana ya kahe swinene.	khodi ya 5 60–69%	35 – 39	33 – 37	30 – 34	28 – 32	25 – 29		
Vuswikoti byo amukeleka -Vundzeni hi lebyi faneleke na ku va na nhlangano wa miehleketo lowu amukelekaka. -Miehleketo ya tsakisa naswona i i ya vutitumbuluxeri lebyi amukelekaka. -Xitshuriwa xi na mahungu yo karhi ya nkoka naswona vuxokoxoko byi tumbuluxiwele hi ndlela leyi amukelekaka. -Vumbhoni byo kota ku lemuka matirhiselo ya ririmini hi vuxoperi bya amukeleka. -Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandlalelo ya xitsalwana yo amukelekaka.	khodi ya 4 50–59%		30 – 34	28 – 32	25 – 29	23 – 27	20 – 24	

Vuswikoti byo enela –Vundzeni i byo enela na ku andlariwa hi ndlela ya ntolovel. Ku na nkayivelwa nkhulukelano na nhlangano wa miehleketo. –Miehleketo a yi tali ku fambelana ni nhlokohaka. Vutitumbuluxeli a byi anamangi. –Mahungu ya nkoka a ya tali ku tikomba. –Ku lemuka matirhiselo ya ririm i hi vuxoperi i ka mpimo wo enela. –Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarutiwa byi tikombisa hi maandlalelo ya xitsalwana yo enela na nkhulukelano wa wona wa mahungu.	Khodi ya 3 40–49%			25 – 29	23 – 27	20 – 24	18 – 22	15 – 19
Vuswikoti byo madyondza –Vundzeni a hi mikarhi hinkwayo byi twisisekaka. Byi kala nkhulukelano na nhlangano wa miehleketo. –Miehleketo ya timhaka ta nkoka a yi talangi naswona timhaka ti tala ku vuyeleriwa. –Mikarhi yin'wana u huma emhakeni kambe mahungu lama a lavaka ku ma vula ya kumbeteleka. –Xitshuriwa a xi ringanelangi ku va xa Ririm i ra le Kaya. Hambileswi nkunguhato na/kumbe mpfampfarhuto wu endliweki, xitsalwana a xi andlariwangi hi ndlela leyi faneleke.	Khodi ya 2 30–39%				20 – 24	18 – 22	15 – 19	03 – 17
Vuswikoti byo ka byi nga fikelelangi –Vundzeni byi humile emhakeni swinene naswona byi hava nkhulukelano na nhlangano wa miehleketo. –Miehleketo a yi tsakisi, timhaka ta vuyeleriwa naswona mahungu ya kona a ya fambelani na nhlokohaka. –Makunguhatelo na/kumbe mpfampfarhutelo ya kona a ya ringanelangi. Xitsalwana xi andlariwile hi ndlela ya le hansi swinene.	Khodi ya 1 00–29%					15 – 19	03 – 17	00 – 14

		Vuswikoti bya le henhla ngopfu 7	Vuswikoti bya le henhla 6	Vuswikoti bya le henhlanya 5	Vuswikoti byo amukeleka 4	Vuswikoti byo enela 3	Vuswikoti bya madyondza 2	Vuswikoti byo ka byi nga fikelelangi 1
XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA RHUBIRIKI YO LAWULA RK-(HL) XIYENGE XA B: Switsalwambiko swo leha 30 WA TIMARAKA	RIRIMI NI MATIRHISELO YARONA	<ul style="list-style-type: none"> – Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke i xa nkhaqato wa le henhla ngopfu. – Matirhiselo ya ririmi eka xitshuriwa i ya nkhaqato naswona ya andlariwile hi ndlela ya vutlhari swinene. – Ntivomarito wu tirhisiwile hi mfanelo hi xiyimo xa le henhla ngopfu ku ya hi xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu. – Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi mfanelo hi xiyimo xa le henhla ngopfu. – Kitshuriwa xo va na swihoxonyana ku kombisa leswaku xi kambisisiwele, xi xopaxopiwile na ku hlerawa. – Vulehi bya xitshuriwa i bya nkhaqato wa xiyimo xa le henhla ngopfu. 	<ul style="list-style-type: none"> – Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke xi landzelerile milawu ya matsalelo hi xiyimo xa le henhlanya. – Matirhiselo ya ririmi eka xitshuriwa ya andlariwile kahle swinene naswona hi ndlela ya nkhaqato. – Ntivomarito wu tirhisiwile hi mfanelo hi xiyimo xa le henhla ku ya hi xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu. – Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi swilaveko swa xitshuriwa. – Kitshuriwa a xi talelangi hi swihoxo ku kombisa leswaku xi kambisisiwele, xi xopaxopiwile na ku hlerawa. – Vulehi bya xitshuriwa i bya nkhaqato wa xiyimo xa le henhla. 	<ul style="list-style-type: none"> – Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke xi landzelerile milawu ya matsalelo hi xiyimo xa le henhlanya. – Kitshuriwa xi andlariwile hi ndlela yo amukeleka naswona swihoxo leswi nga kona a swi onhi nkuloko wa mahungu. – Ntivomarito wu tirhisiwile hi ndlela yo amukeleka ku ya hi xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu. – Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi ndlela yo amukeleka ku ya hi swilaveko swa xitshuriwa. – Kitshuriwa xi talelangi hi swihoxo ku kombisa leswaku xi kambisisiwele, xi xopaxopiwile na ku hlerawa. – Vulehi bya xitshuriwa i byo amukeleka. 	<ul style="list-style-type: none"> – Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke xi landzelerile milawu ya matsalelo hi ndlela yo enela kambe ku na ku kayivela ka swilo swin'wana swa nkoka. – Kitshuriwa xi andlariwile hi ndlela yo enela naswona ku na swihoxo swo tala. – Ntivomarito wa kayivela naswona matirhiselo ya kona a ya fambelani ngopfu ni xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu. – Xitayili, thoni na rhejisitara swi le ka xiyimo xa le hansi kambe hi ndlela yo enela. – Hambileswi xitshuriwa xi kambisisiweke, xi xopaxopiwile na ku hlerawa xa ha ri na swihoxo switsongo. – Xitshuriwa xi lehile/komile ngopfu. 	<ul style="list-style-type: none"> – Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke xi landzelelangi milawu ya matsalelo. – Kitshuriwa xi andlariwile hi ndlela ya madyondza naswona swa nonoha ku xi twisia. – Ntivomarito wa ha lava ku antswisiwa eka swiphemu swin'wana naswona matirhiselo ya kona a ya fambelani ni xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu. – Xitayili thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi ndlela yo amukeleka ku ya hi swilaveko swa xitshuriwa. – Hambileswi xitshuriwa xi kambisisiweke, xi xopaxopiwile na ku hlerawa xa ha ri na swihoxo swo tala swinene. – Vulehi bya xitshuriwa i byo amukeleka. 	<ul style="list-style-type: none"> – Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke xi landzelelangi milawu ya matsalelo. – Kitshuriwa xi andlariwile hi ndlela ya ka yi nga fikelelangi naswona swa nonoha swinene ku xi twisia. – Ntivomarito wa ha lava ku antswisiwa swinene naswona matirhiselo ya kona a ya fambelani ni xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu. – Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi ndlela yo amukeleka ku ya hi swilaveko swa xitshuriwa. – Hambileswi xitshuriwa xi kambisisiweke, xi xopaxopiwile na ku hlerawa xa ha ri na swihoxo switsongo. – Vulehi bya xitshuriwa i byo amukeleka. 	

VUNDZENI		7	6	5	4	3	2	1
Vuswikoti bya le henhla ngopfu –Byi kombisa vutivi byo hlawuleka bya xiymo xa le henhla ngopfu bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. –Byi kombisa ku lemuka vutivi hi vuenti bya matirhiselo ya mimbangu yo hambarahambana loko a tsala xitshuriwa. –Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u kota ku kongoma hi ndlela ya vutshila swinene eka xitshuriwa hinkwaxo naswona a nga humi emhakeni. –Nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo swi andlariwile hi xiymo xa le henhla swinene ngopfu naswona vuxokoxoko hinkwabyo byi seketela nhlokomhaka. –Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandlalelo ya xitshuriwa lexi pfumalaka swihoxo hi ndlela ya le henhla swinene.	80 – 100% khodi ya 7	24 – 30	23 – 25	21 – 23				

Vuswikoti bya le henhla –Byi kombisa vutivi bya kahle swinene bya xiymo xa le henhla bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. – Byi kombisa ku lemuka vutivi byo anama bya matirhiselo ya mimbangu yo hambanahambana loko a tsala xitshuriwa. –Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u kota ku kongoma hi ndlela ya vutshila eka xitshuriwa hinkwaxo naswona a nga humi emhakeni. –Nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo swi andlariwile hi xiymo xa le henhla naswona vuxokoxoko hinkwabyo bi seketela nhlokomhaka. –Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandlalelo ya xitshuriwa lexi pfumalaka (swihoxo hi ndlela ya le henhla.	70 – 79% Khodi ya 6	23 – 25	21 – 23	20 – 22	18 – 20			
---	--------------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	--	--	--

Vuswikoti bya le henhlanyana –Byi kombisa vutivi bya kahle bya xiyimo xa le henhlanyana bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. –Byi kombisa ku lemuka vutivi bya le henhlanyana matirhiselo ya mimbangu yo hambanahambana loko a tsala xitshuriwa. –Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u kota ku kongoma eka xitshuriwa kambe a humaniana emhakeni. –Nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo swi andlariweke hi xiyimo xa le henhlanyana naswona vuxokoxoko byo tala byi seketela nhlokomhaka. –Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandialelo ya xitshuriwa lexi pfumalaka swihoxo hi ndlela ya le henhlanyana.	60 – 69% khodi ya 5	21 – 23	20 – 22	18 – 20	17 – 19	15 – 17		
--	-------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	--	--

Vuswikoti byo amukeleka –Byi kombisa vutivi byo amukeleka bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. –Byi kombisa ku lemuka vutivi hi ndlela yo amukeleka bya matirhiselo ya mimbangu yo hambanahambana loko a tsala xitshuriwa. –Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u pfa a huma emhakeni kambe mongo wa mhaka wu nga onhaki ngopfu. –Nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo swi andlariweke hi ndlela yo amukeleka naswona vuxokoxoko byin'wana byi seketela nhlokombaka. –Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandalelo ya xitshuriwa hi ndlela leyi amukelekaka.	50 – 59% khodi ya 4		18 – 20	17 – 19	15 – 17	14 – 16	12 – 14	
Vuswikoti byo enela –Byi kombisa vutivi byo enela bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. –Byi kombisa ku lemuka vutivi hi ndlela yo enela bya matirhiselo ya mimbangu yo hambanahambana loko a tsala xitshuriwa. –Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u huma emhakeni naswona mongo wa swivulwa swin'wana a wu twiseki. –Nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo swi andlariwile hi ndlela yo enela naswona vuxokoxoko byin'wana byi seketela nhlokombaka. –Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandalelo ya xitshuriwa hi ndlela yo enela.	40 – 49% khodi ya 3			15 – 17	14 – 16	12 – 14	11 – 13	09 – 11

Vuswikoti bya madyondza –Byi kombisa vutivi bya madyondza bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. –Byi kombisa ku lemuka vutivi bya matirhiselo ya mimbangu yo hambanahambana loko a tsala xitshuriwa hi ndlela ya madyondza. –Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u huma emhakeni naswona mongo wa swivulwa swin'wana a wu twisiseki hikuva wu ri ka xiyimo xa madyondza. – Swivulwa swin'wana a swi na nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo naswona ko va na vuxokoxoko byitsongo lebyi seketelaka nhlokomhaka. –Makunguhatelo na/kumbe mampfampfarhutelo ya kona a ya ringanelangi. Xitsalwana xi andlariwile hi ndlela ya le hansi swinene.	30 – 39% khodi ya 2					12 – 14	11 – 13	09 – 11	02 – 10
Vuswikoti byo ka byi nga fikelelangi –Vutivi lebyi languteriweke bya swilaveko swa switshuriwa a byi fikeleriwangi. –Vutivi bya matirhiselo ya mimbangu yo hambanahambana loko a tsala xitshuriwa a byi fikelelangi. –Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi byi huma swinene emhakeni naswona mongo eka swivulwa swo tala a wu twisiseki hikuva wu ri eka xiyimo xo ka xi nga fikelelangi. –Xitshuriwa a xi na nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo naswona ko va na vuxokoxoko byitsongo lebyi seketelaka nhlokomhaka. Nkunguhato na/kumbe mampfampfarhuto a swi fikelelangi naswona xitshuriwa xi andlariwile hi xiyimo xa le hansi swinene.	00 – 29% khodi ya 1						09 – 11	02 – 10	00 – 08

	Vuswikoti bya le henhla ngopfu 7	Vuswikoti bya le henhla 6	Vuswikoti bya le henhlanyana 5	Vuswikoti byo amukeleka 4	Vuswikoti byo enela 3	Vuswikoti bya madyondza 2	Vuswikoti byo ka byi nga fikelelangi 1
XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA RHUBIRIKI YO LAWULA RK-(HL)	–Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke i xa nkhaqato wa le henhla ngopfu.	–Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke xi landzelerile milawu ya matsalelo hi xiyimo xa le henhla.	–Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke xi landzelerile milawu ya matsalelo hi xiyimo xa le henhlanyana.	– Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke xi landzelerile milawu ya matsalelo hi ndlela yo enela kambe ku na ku kayivela ka swilo swin'wana swa nkoka.	– Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke xi landzelerile milawu ya matsalelo hi ndlela yo enela kambe ku na ku kayivela ka swilo swin'wana swa nkoka.	– Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke a xi landzelelangi milawu ya matsalelo.	– Xivumbeko xa xitshuriwa lexi tumbuluxiweke a xi landzelelangi milawu ya matsalelo.
XIYENGE XA C: Switsalwambiko swo leha	– Matirhiselo ya ririmi eka xitshuriwa i ya nkhaqato naswona ya andlariwile hi ndlela ya vutlhari swinene.	– Matirhiselo ya ririmi eka xitshuriwa ya andlariwile kahle swinene naswona hi ndlela ya nkhaqato.	– Xitshuriwa xi andlariwile hi ndlela ya kahle naswona swa olova ku xi hlaya.	– Xitshuriwa xi andlariwile hi ndlela yo amukeleka naswona swihoxo leswi nga kona a swi onhi nkhlukulo wa mahungu.	– Xitshuriwa xi andlariwile hi ndlela yo enela naswona ku na swihoxo swo tala.	– Xitshuriwa xi andlariwile hi ndlela ya madyondza naswona swa nonoha ku xi twisia.	– Xitshuriwa xi andlariwile hi ndlela yo ka yi nga fikelelangi naswona swa nonoha swinene ku xi twisia.
20 WA TIMARAKA	RIRIMI NI MATIRHISELO YA RONA	– Ntivomarito wu tirhisiwile hi mfanelo hi xiyimo xa le henhla ngopfu ku ya hi xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu.	– Ntivomarito wu tirhisiwile hi mfanelo hi xiyimo xa le henhla ku ya hi xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu.	– Ntivomarito wu tirhisiwile hi mfanelo ku ya hi xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu.	– Ntivomarito wu tirhisiwile hi ndlela yo amukeleka ku ya hi xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu.	– Ntivomarito wa ha kayivela naswona matirhiselo ya kona a ya fambelani ngopfu ni xikongomelo, vaamukeri ya kona a ya fambelani ni xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu.	– Ntivomarito wa ha lava ku antswisiva eka swiphemu swin'wana naswona matirhiselo ya kona a ya fambelani ni xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu.
	– Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi mfanelo hi xiyimo xa le henhla ngopfu.	– Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi mfanelo ku ya hi swilaveko swa xitshuriwa.	– Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi mfanelo ku ya hi swilaveko swa xitshuriwa.	–Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi ndlela yo amukeleka ku ya hi swilaveko swa xitshuriwa.	–Xitayili, thoni na rhejisitara swi le ka xiyimo xa le hansi kambe hi ndlela yo enela.	–Xitayili, thoni na rhejisitara swi le ka xiyimo xa le hansi naswona a swi tirhisiwangi hi mfanelo.	–Xitayili, thoni na rhejisitara swi tirhisiwile hi ndlela yo amukeleka ku ya hi swilaveko swa xitshuriwa.
	–Xitshuriwa xo va na swihoxonyana ku kombisa leswaku xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa.	–Xitshuriwa a xi talelangi hi swihoxo ku kombisa leswaku xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa.	–Xitshuriwa a xi talelangi hi swihoxo ku kombisa leswaku xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa.	– Hambileswi xitshuriwa xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa xa ha ri na swihoxo switsongo.	– Hambileswi xitshuriwa xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa xa ha ri na swihoxo swo tala.	– Hambileswi xitshuriwa xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa xa ha ri na swihoxo swo tala swinene.	– Hambileswi xitshuriwa xi kambisisiwile, xi xopaxopiwile na ku hleriwa xa ha ri na swihoxo switsongo.
	–Vulehi bya xitshuriwa i bya nkhaqato wa xiyimo xa le henhla ngopfu.	–Vulehi bya xitshuriwa i bya nkhaqato wa xiyimo xa le henhla.	–Vulehi bya xitshuriwa i bya nkhaqato wa xiyimo xa le henhlanyana.	– Vulehi bya xitshuriwa i byo amukeleka.	–Xitshuriwa xi lehile/komile ngopfu.	– Xitshuriwa xi lehile/komile ngopfu.	– Vulehi bya xitshuriwa i byo amukeleka.

VUNDZENI		7	6	5	4	3	2	1
Vuswikoti bya le henhla ngopfu -Byi kombisa vutivi byo hlawuleka bya xiymo xa le henhla ngopfu bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. -Byi kombisa ku lemuka vutivi hi vuuenti bya matirhiselo ya mimbangu yo hambarahambana loko a tsala xitshuriwa. -Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u kota ku kongoma hi ndlela ya vutshila swinene eka xitshuriwa hinkwaxo naswona a nga humi emhakeni. -Nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo swi andlariwile hi xiymo xa le henhla swinene ngopfu naswona vuxokoxoko hinkwabyo byi seketela nhlokomhaka. -Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandalelo ya xitshuriwa lexi pfumalaka swihoxo hi ndlela ya le henhla swinene.	80 – 100% khodi ya 7	16 – 20	16	14 – 16				
Vuswikoti bya le henhla -Byi kombisa vutivi bya kahle swinene bya xiymo xa le henhla bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. -Byi kombisa ku lemuka vutivi byo anama bya matirhiselo ya mimbangu yo hambarahambana loko a tsala xitshuriwa. -Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u kota ku kongoma hi ndlela ya vutshila eka xitshuriwa hinkwaxo naswona a nga humi emhakeni. -Nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo swi andlariwile hi xiymo xa le henhla naswona vuxokoxoko hinkwabyo byi seketela nhlokomhaka. -Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandalelo ya xitshuriwa lexi pfumalaka swihoxo hi ndlela ya le henhla.	70 – 79% khodi ya 6	16	14 – 16	14	14	12 – 14		

Vuswikoti bya le henhlanyana –Byi kombisa vutivi bya kahle bya xiymo xa le henhlanyana bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. –Byi kombisa ku lemuka vutivi bya le henhlanyana matirhiselo ya mimbangu yo hambanahambana loko a tsala xitshuriwa. –Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u kota ku kongoma eka xitshuriwa kambe a humanyana emhakeni. –Nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo swi andlariweke hi xiymo xa le henhlanyana naswona vuxokoxoko byo tala byi seketela nhlokomhaka. –Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandalelo ya xitshuriwa lexi pfumalaka swihoxo hi ndlela ya le henhlanyana.	60 – 69% Khodi ya 5	14 – 16	14	12 – 14	12	10 – 12		
Vuswikoti byo amukeleka –Byi kombisa vutivi byo amukeleka bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. –Byi kombisa ku lemuka vutivi hi ndlela yo amukeleka bya matirhiselo ya mimbangu yo hambanahambana loko a tsala xitshuriwa. –Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u pfa a huma emhakeni kambe mongo wa mhaka wu nga onhaki ngopfu. –Nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo swi andlariweke hi ndlela yo amukeleka naswona vuxokoxoko byin'wana byi seketela nhlokomhaka. –Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandalelo ya xitshuriwa hi ndlela leyi amukelekaka.	50 – 59% Khodi ya 4		12 – 14	12	10 – 12	10	08 – 10	

Vuswikoti byo enela – Byi kombisa vutivi byo enela bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. – Byi kombisa ku lemuka vutivi hi ndlela yo enela bya matirhiselo ya mimbangu yo hambanahambana loko a tsala xitshuriwa. – Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u huma emhakeni naswona mongo wa swivilwa swin'wana a wu twisiseki. – Nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo swi andlariwile hi ndlela yo enela naswona vuxokoxoko byin'wana byi seketela nhlokohmaka. – Vumbhoni bya leswaku xitshuriwa xi kunguhatiwile na/kumbe ku mpfampfarhutiwa byi tikombisa hi maandalelo ya xitshuriwa hi ndlela yo enela.	40-49% khodi ya 3				10 – 12	10	08 – 10	08	06 – 08
Vuswikoti bya madyondza – Byi kombisa vutivi bya madyondza bya swilaveko swa vundzeni bya xitshuriwa. – Byi kombisa ku lemuka vutivi bya matirhiselo ya mimbangu yo hambanahambana loko a tsala xitshuriwa hi ndlela ya madyondza. – Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi u huma emhakeni naswona mongo wa swivilwa swin'wana a wu twisiseki hikuva wu ri ka xiymo xa madyondza. – Swivilwa swin'wana a swi na nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo naswona ko va na vuxokoxoko byitsongo lebyi seketela nhlokohmaka. – Makunguhatelo na/kumbe mampfa-mpfampfarhutelo ya kona a ya ringanelangi. Xitsalwana xi andlariwile hi ndlela ya le hansi swinene.	30 – 39% khodi ya 2					08 – 10	08	06 – 08	02 – 06

Vuswikoti byo ka byi nga fikelelangi. –Vutivi lebyi languteriweke bya swilaveko swa switshuriwa a byi fikeleriwangi. –Vutivi bya matirhiselo ya mimbangu yo hambanahambana loko a tsala xitshuriwa a byi fikelelangi. –Vulawuri bya matsalelo ya mudyondzi byi huma swinene emhakeni naswona mongo eka swivulwa swo tala a wu twisiseki hikuva wu ri eka xiymo xo ka xi nga fikelelangi. –Xitshuriwa a xi na nhlangano na nkhulukelano wa vundzeni na miehleketo naswona ko va na vuxokoxoko byitsongo lebyi seketelaka nhlokomhaka. – Nkunguhato na/kumbe mpfampfa-rhuto a swi fikelelangi naswona xitshuriwa xi andlariwile hi xiymo xa le hansi swinene.	00 – 29% khodi ya 1					06 – 08	02 – 06	00 – 02
---	-------------------------------	--	--	--	--	----------------	----------------	----------------

Vundzeni bya papila leri a byi tirhisiwi handle ka mpfumelelo wa ntsariso